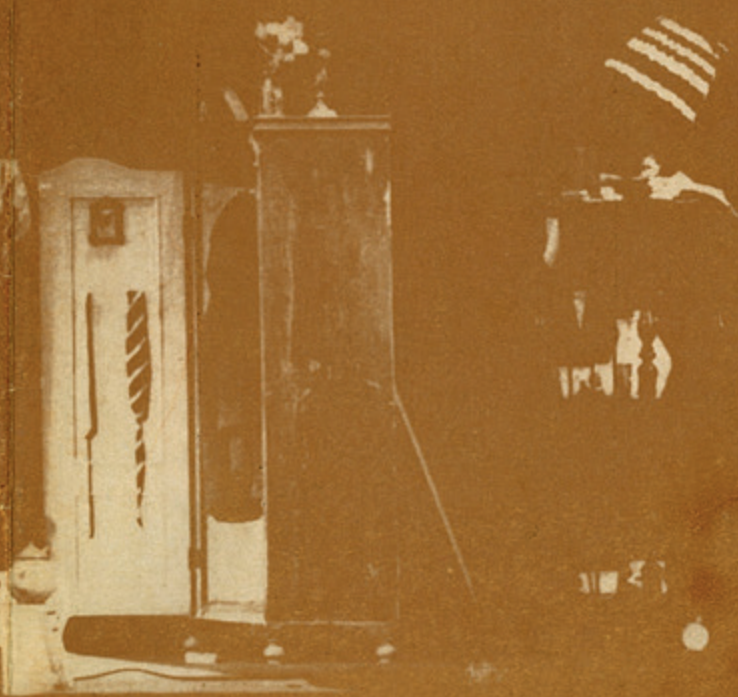
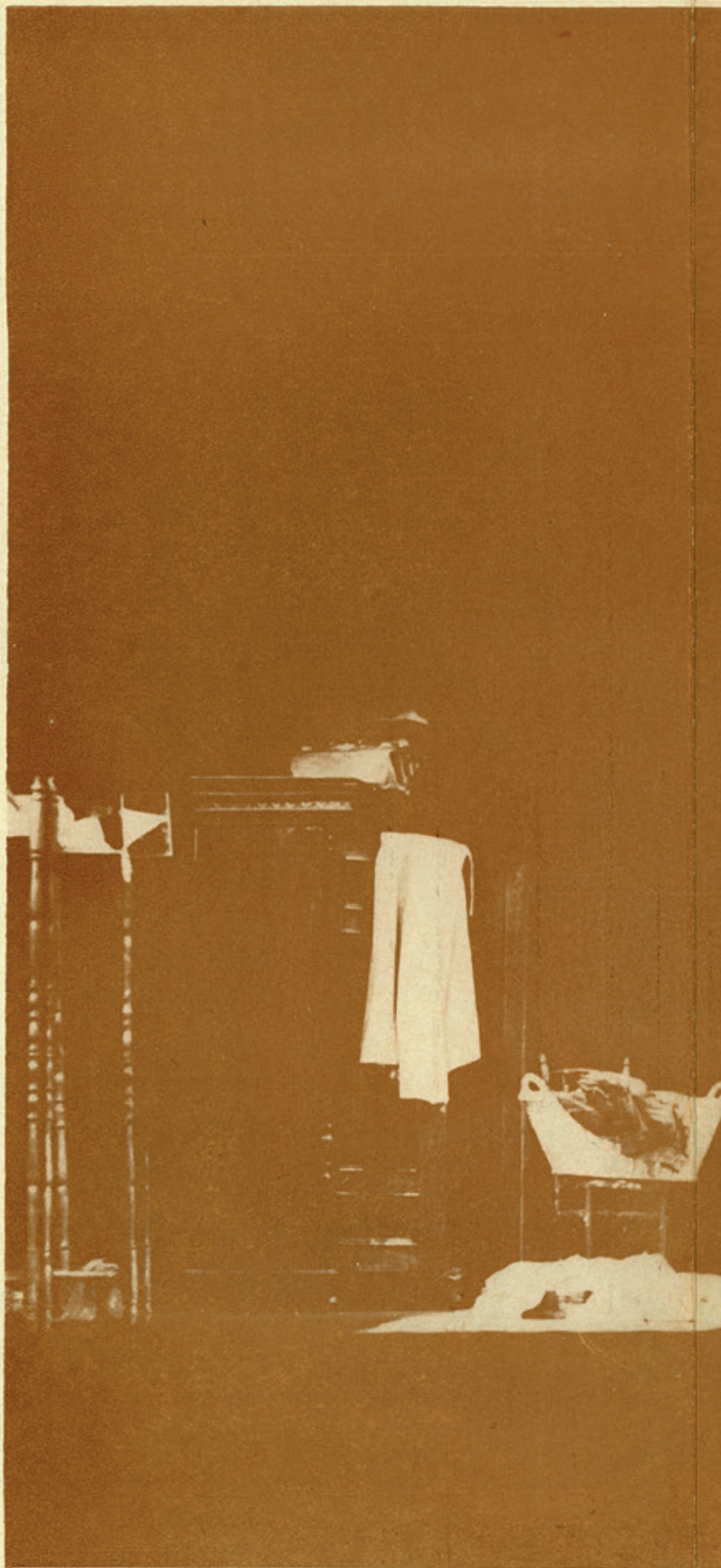

p. marivaux

HRA LÁSKY
A NÁHODY

KRAJOVÉ DIVADLO V NITRE

vyznamenané „Za vynikajúcu prácu“ a „Za zásluhy o výstavbu“

28. SEZÓNA

205. PREMIÉRA

MARIVAUX

HRA LÁSKY A NÁHODY

Komédia v troch dejstvách

Preložil VLADIMÍR REISEL

Réžia PETER SCHERHAUFER a. h.

Scéna JOZEF CILLER a. h.

Kostýmy LUBICA OBUCHOVÁ

Hudba Dr. MILOŠ ŠTĚDRŇ

Choreografia ALENA AMBROVÁ a. h.

PREMIÉRA 5. MÁJA 1978

OSOBY A OBSADENIE

PÁN ORGON	zasl. umelec JOZEF DÓCZY
MARIO, jeho syn	ANTON ŽIVČIC
SILVIA, jeho dcéra	NORA KUŽELOVÁ EVA ŽILINEKOVÁ
LISETTE, jej komorná	HELENA HÚSKOVÁ
DORANTE, Silviin nápadník	VLADIMÍR BARTOŇ
HARLEKÝN, jeho sluha	JOZEF BEDNÁRIK

Odohráva sa v dome pána Orgona

Predstavenie vedie Mária Oravcová

Text sleduje Margita Hlavatovičová

Reprodukcia hudby a zvukov Jiří Bárta a
Mária Oravcová

Svetlá Bernard Šiška

Javiskový majster Vojtech Ploščinský

Scénu, kostýmy a parochne vyhotovili dielne KDN
pod vedením Jána Breču

NONSTOP PREDSTAVENIE

Vidíte tamtoho pána? Tam sedí vpredu, celkom na kraji. Vidíte? Áno, to je jeho manželka. Ako sa usmieva, však? Ani by ste nepovedali, že sa už dva mesiace spolu nezgovárajú. Ale pred spoločnosťou treba zachovať zdanie. Aha! Tam je váš priateľ. Dobrý večer! Tiež samý úsmev, galantnosť. Aký milý človek, najmä k manželkám svojich nadriadených. Uveríte mi, keď vám poviem, že už rok dvorí vašej žene, zatiaľ čo svoju bije? Iste, ono sa to nechce veriť.

A akú masku ste si dnes nasadili vy?

Pierre de Marivaux, súčasník satirika Beaumarchaisa, bol dlhý čas považovaný za majstra v konštruovaní milostných zápletiiek priodetých do ružového závoja happy endu, ozdobených rokokovými mašličkami galantných ľúbostných vyznaní.

Marivauxove jemné psychologické štúdie lásky a ľúbostných hier sú skutočne plné poetických vyznaní, hrdého odmietania, ješitného okolkovania a sladkého odovzdania. Lenže na rozdiel od povrchnej galantnosti a citovej neviazanosti amorálnej spoločnosti svojej doby, Marivauxove hry majú prísnu morálku a jej hlavným kritériom je úprimnosť citu. V hľadani čistého a pravdivého citu strháva Marivaux svojim postavám masku konvenčného spoločenského styku a za pretvárkou hľadá skutočné ľudské hodnoty a skutočný charakter, morálku. V každej hre ide vlastne o skúšku citu neovplyvneného majetkovými záujmami či predsudkami svojej spoločenskej vrstvy. Veď práve v Hre lásky a náhody vyslovil na svoju dobu revolučnú myšlienku: „Postavenie, vznešený pôvod i bohatstvo miznú pred takou dušou, akú máš ty... Duševné vlastnosti sa vždy vyrovnajú pôvodu.“

Skúška úprimnosti je dôsledná. V zápletke sa spochybni pôvod a majetkové pomery dvoch sebe súdených a už-už do seba zaľúbených ľudí a rozhodnúť má len sila ich citu. Obyčajne sa vždy objavuje paralela zaľúbenej slúžky a sluhu, ktorí sa majú radi bez zbytočných okolkov a falošného sentimentu, a ak napodobňujú galantné spôsoby svojich pánov, tak len pre zosmiešnenie pretvácky.

Na tomto modeli v podstate všetkých svojich komédií, kritizuje Marivaux spoločnosť, kde o láske rozhoduje majetok a tituly. Veď či sa Silvia v Hre lásky a náhody neodovzdáva svojmu citu, až keď sa dozvie, že Dorante je bohatý? Či nepramení stiesnenosť Lisetty len z obáv, že ju Dorante (v skutočnosti sluha Harlekýn) nebude chcieť, keď sa dozvie o jej nízkom postavení? Či sa vlastne nestáva takto láska obeťou manipulácie, intríg a pretvácky?

Neskrýva druhá polovica názvu hry trpké poznanie autora, že ak sa dvaja ľúbia pre svoje duševné vlastnosti a nie pre majetok, je to skôr náhoda?

Takže onen uhladený spôsob spleťania galantných ľúbostných príbehov je tiež len maskou, ktorá skrýva Marivauxovo poznanie mravov svojej spoločnosti.

A práve v tomto neustálom spore úprimného citu predstieraného za účelom užívania či zisku, v tomto neustálom boji proti citovému a v konečnom dôsledku proti akémukoľvek pokrytectvu, spočíva aktuálnosť Marivauxových komédií v dnešnej dobe.

Darina Kárová

Nad francúzsko-slovenským slovníkom

Le jeu de l'amour et du hasard — po slovensky Hra lásky a náhody. „Le jeu“ — hra, a „l'amour“ — láska, sú slová, ktoré všetci poznáme veľmi dobre poznáme v ich mnohovýznamovosti a zložitosti. Ale „le hasard“ — náhoda?

V objasnení významu slova leží inscenačný kľúč k našej „hre lásky“.

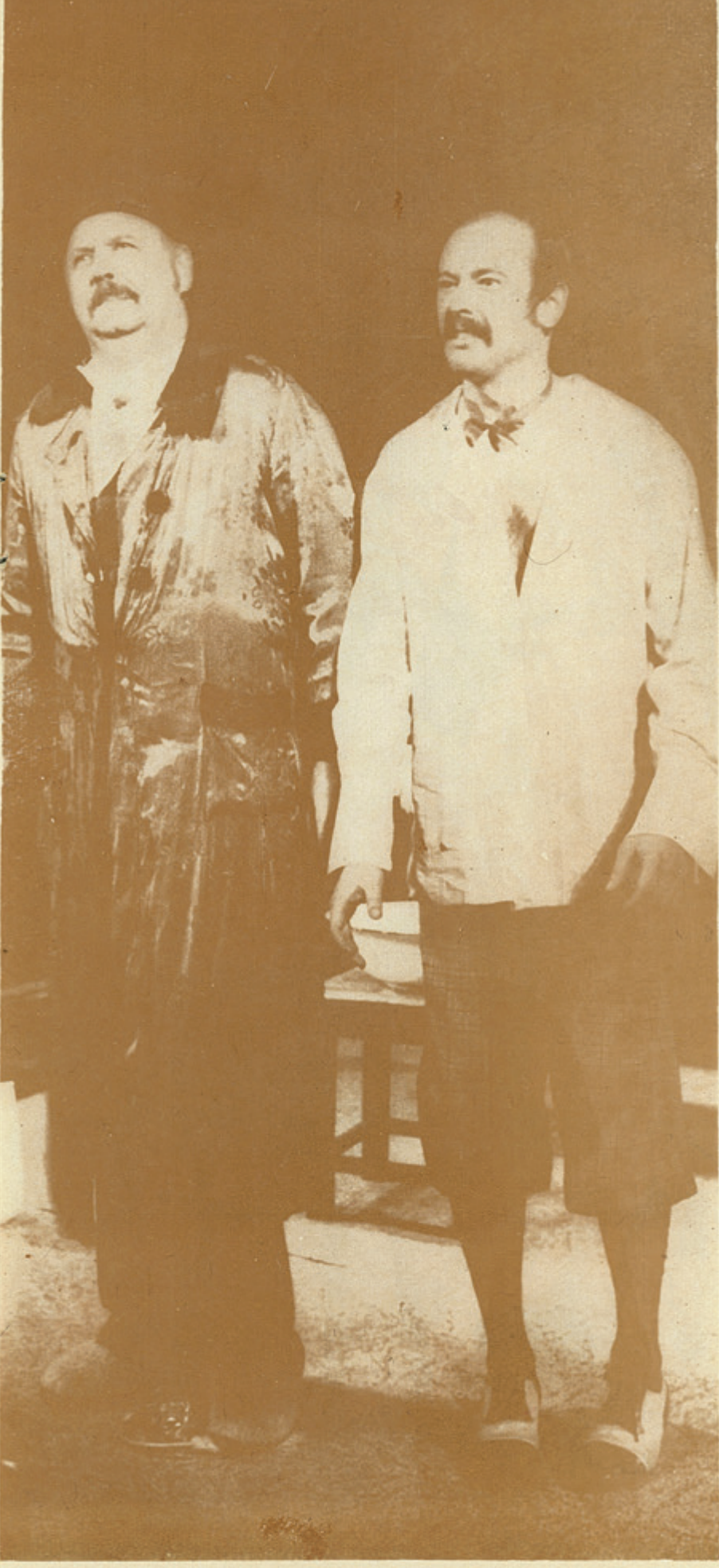
Podľa francúzsko-slovenského slovníka „le hasard“ znamená skutočne náhodu, šťastie, ale aj riziko a nebezpečenstvo. Ale v spojení so slovom „le jeu“ — hra (jeu de hasard) už znamená hazardnú hru a hazard vôbec. V spojení s ďalšími slovami „tenter le hasard“ — skúsiť šťastie, „au hasard“ — naverímboha, bez cieľa, „à tout hasard“ — v každom prípade, „au hasard de la fourchette“ — ako sa práve hodí, „à corriger le hasard“ — švindľovať, podvádzať — sa nám ozrejmi podoba našej „náhody“.

Za náhodami sa vždy skrýva nevyhnutnosť, ktorá potom určuje priebeh vývoja v prírode a v spoločnosti. „Keď sa na povrchu pohráva náhoda, tam je náhoda vždy ovládaná skrytými vnútornými zákonmi a ide len o to, aby sa odhalili tieto zákony.“ (Engels.) Nevyhnutnosť tvorí základ náhody, náhoda je formou prejavu nevyhnutnosti a obe odrážajú objektívne súvislosti nášho sveta.

Možné traktovanie „Le jeu l'amour et du hasard“ ako „hry lásky a pretváranky“, alebo „hry lásky a podrazov“, či dokonca ako „hazardné hry s láskou, umožňuje indiskrétny pohľad na rodinu v spodnom oblečení, ukazuje techniku prania „špinavého prádla“, odkrýva problém slobody rozhodovania oktrojovaniu brániaceho sa citu. V neposlednom rade demaskuje dvojtvárnosť zvláštneho typu ľudského tvora uhneteného z nízkości a vulgárnosti, závidosti a podlosti, záludnosti i zbabelosti, (a nezrieka sa ani krutého, nenávisťného mravného cynizmu) — ktorého vylučuje každý národ. U nás sa rodí a pretrváva v podobe takmer diabolsky dokonalej — v podobe meštiaka.

Takéto variácie názvu hry otvárajú inscenátorom priestor pre režijno-scénografické riešenie, ktoré môže ozrejmiť iba náročná a významotvorná herecká práca, opodstatňujúca novú funkciu všetkých zložiek syntézy tohto riešenia a predovšetkým vytvárajúca rezonančné možnosti v súčasnom slovenskom hľadisku.

Peter Scherhauser

PIERRE CARLET DE CHAMBLAIN DE MARI-VAUX (1688 — 1763) bol synom riaditeľa mincovne v Ríme. Počas štúdia práva v Paríži navštevoval salón markíza de Lamberta, kde boli pravidelné literárne diskusie, ktoré uchvátili Marivauxa. Od detstva mal záľubu v písaní avšak profesionálne sa začal venovať literatúre až roku 1720, kedy stratil všetok zdedený majetok v obrovskom bankrote známeho Lawovho systému, ktorý mal finančne obrodíť absolutistické Francúzsko.

Akýmisi prípravnými prácami pre jeho ďalšiu literárnu činnosť boli žurnalistické pokusy, ktoré uverejňoval v časopise „Francúzsky pozorovateľ“ 1722-23.

Pokúšal sa o napísanie realisticko psychologických románov (Marianin život, Zbohatlícky vidiečan) pre ktoré čerpal námety z bežného života súčasného Francúzska.

Avšak jeho najväčšia literárna sila spočíva v jeho tridsiatich komédiách.

Z obdobia dvadsiatych rokov sú najzaujímavejšie filozoficko-utopistické komédie: „Ostrov otrokov“ 1725, „Ostrov Rozumu alebo Trpaslíci“ 1727 a „Nová kolónia“ 1729.

Hlavný Marivauxov záujem pri pozorovaní súčasných mravov bol vždy spätý s citovým životom hrdinov. Prvou, takto napísanou hrou je „Prekvapenie lásky“ 1722, tá istá línia potom pokračuje „Dvojakou nestálosťou“, „Druhým prekvapením“ a vyvrcholila „Hrou lásky a náhody“ 1730.

Téma prebudenej lásky a vzájomného poznávania sa neustále vracia v rôznych variáciách aj v ďalších jeho hrách: „Nerozmyslené prísahy“ 1732, „Škola matiek“ 1732, „Falošné našepkávanie“ 1737 a „Skúška“ 1740.

Väčšina takýchto hier bola napísaná pre parížske dvadlo Talianska komédia, zatiaľ čo pre divadlo Francúzska komédia písal vážnejšie a filozofickejšie, ako je napr. hra „Odkaz“ 1736.

O Marivauxových komédiách sa v tradičnej literárnej histórii vžila predstava jemne psychologických hier, v ktorých sa vraj láska nestretáva so spoločenskými prekážkami ale len s prekážkami vnútornými, charakterovými, ako je ješitnosť, hrdosť, tvrdohlavosť atď. Stačí sa však trochu pozornejšie pozrieť na myšlienky a konflikty jeho hier a zistíme, že napr. v „Hre lásky a náhody“ sa celá vážna i komická zápleтка hry, celý psychologický vývoj obidvoch mileneckých dvojíc — pánov i sluhov — krúti okolo obáv z mezaliancie i keď len fiktívnej; a Dorant definitívne získa Silviu až potom, keď láska v ňom premôže stavovskú nadradenosť a je ochotný vziať si ju za ženu aj keby bola slúžkou.

Niektoré Marivauxové komédie otvorene kritizujú a odsudzujú mravy panujúce vo vznešenej, uhladenej spoločnosti. Najlepšie to vidno z komédie „Ostrov Rozumu“, kde nerozumnosť je vlastná vysokej spoločnosti, zatiaľ čo rozum je blízky tým, ktorým

je cudzí pocit stavovskej nadradenosti a s ňou spojenej ješitnosti.

Kľúčovou hrou pre určenie spoločenského nositeľa Marivauxových ideálov je „Ostrov otrokov“, predstavujúci akýsi filozofický pendant k neskoršej „Hre lásky a náhody“. Aj tu vystupuje preoblečená dvojica pánov a sluhov. Pod antickými menami a otrokárskymi vzťahmi je tu sparodovaná pokrytecká salónna spoločnosť. Celú ideu hry výborne vystihujú slová služky-otrokyne Kleantis, ktorá v predposlednej scéne hovorí: „Máme vám odpustiť — ale v akom človeku sa má, prosím vás pekne, hľadať taká dobrota? V bohatom? Nie! Vznešenom? Nie! Vo veľkomožnom? Vôbec nie! To všetko ste už boli ... a boli ste preto lepší? ... Aký teda musí byť človek? ... A sme pritom. Človek musí mať dobré srdce, cnosť a rozum ... a ktorí majú s vami aj dnes zľutovanie, hoci sú chudobní ...“

Marivauxova umelecká sila je tam, kde základom je citový konflikt, kde si láska preráža cestu, často aj proti vôli a bez vedomia milujúcich sa. Medzi najlepšie scény „Hry lásky a náhody“ patria tie, v ktorých sa Silvia, obhajujúc domnelého sluhu, rozohní v nelogickom záchvate hnevu, lebo ani za nič na svete by nepripustila myšlienku na lásku k sluhovi. Ale rozumom obhajovaný predsudok sa už márne zmieta pred návalom citu.

Niektoré fraškovité motívy, ako sú zámeny a všetko, čo s tým súvisí, sú základným kameňom marivauxových zápletiiek. Životnú miazgu, humor a vtip prinášajú do uhladenej konverzácie predovšetkým postavy sluhov a služok. Ich milostné osudy a svojím spôsobom aj povahy bývajú paralelné s osudmi pánov. Keď sa vydá slečna, vydá sa aj jej komorná za ženíchovho sluhu. Pán so svojim sluhom a slečna s komornou sú skoro vždy spojení a aj keď nemajú rovnaké názory, predsa len vzájomne sa dopĺňajú a korigujú. Napríklad v „Hre lásky a náhody“ Lisette vo svojej prostomyseľnosti a túžbe po vydaji vôbec nechápe Silviine obavy.

Zaujímavým spôsobom je vytvorený v jeho hrách aj jazyk. „Marivaudage“ v oblasti štylistickej je pojem veľmi zložitý. V milostných scénach používajú mladíci, napr. Dorant, uhladeného, galantného štýlu, blízkeho salónnej precíoznosti. Ten istý štýl je potom komicky preexponovaný v reči Harlekýnovej keď hrá úlohu pána; akonáhle sa však zámena odhalí, zmení sa harlekýn v bodrého sluhu a vyjadruje sa nenútenou familiárnosťou. Ináč je Marivauxov jazyk veľmi blízky bežnej hovorovej reči, ba dokonca v ňom občas zaznie aj jazyk neznesiteľný salónnemu uchu, ako je napr. vidiecky dialekt.

Zmysel Marivauxových komédií je teda oveľa zložitejší než sa na prvý pohľad zdá a ako ich hodnotí tradičná literárna história. Marivaux bol odporcom osvietenských filozofov, ale prvé filozofické komédie napísal v osvietenском duchu, zaoberajúce sa

otázkami Rozumu a „nerozumnosti“ súčasnej spoločnosti. Pohyboval sa síce v salónnej spoločnosti, zobrazil jej zvyky, ale základná myšlienka jeho hier odporuje šľachtickému morálnemu kódexu.

Marivauxove komédie tvoria po Molièrových a Beaumarchaisových najživšiu súčasť francúzskeho klasického veseloherného repertoáru. Marivaux nedosahuje satirického ostria a filozofickej hĺbky Molièrových hier. Stal sa však majstrom jemnej psychologickéj veselohry, ktorá nikdy neprestala byť skutočnou, veselou komédiou.

V jeho najlepších hrách je celý rad živých postáv a scén ľahkého humoru a vtipnej lyrickosti, ktorých dosah nezanikol so spoločenským prostredím ich vzniku. A z jeho filozofických hier mnohé šľahnutia i čistá utópia zaznievajú živo aj v dobe, ktorá tieto stáročné utópie mení na skutočnosť.

A hoci v tomto roku uplynie 290 rokov od narodenia Marivauxa, veríme, že aj po takom dlhom čase si nájde jeho komédia „Hra lásky a náhody“ svojich divákov.

Podľa J. O. Fischera

Z kroniky divadla

2. marca 1978 navštívil KDN inž. ŠTEFAN URBAN, riaditeľ n. p. Duslo Šaľa a poslanec SNR, ktorý sa informoval o práci divadla, jeho zámeroch do budúcich sezón a o návrhoch k pripravovanému divadelnému zákonu.

x x x

V dňoch 12.—22. marca 1978 boli v ČSSR usporiadané Dni divadelného umenia NDR. V predvečer ich otvorenia odohralo naše divadlo na NS v Bratislave komédiu B. Brechta „Malomeštiakova svadba“, na ktorej sa zúčastnila takmer celá delegácia divadelných pracovníkov z NDR spolu s pracovníkmi konzulátu NDR v Bratislave, vedenej námestníkom MK NDR W. Rackwitzom.

15. marca sa časť tejto delegácie vedenej vedúcou odborom divadelného umenia MK NDR dr. G. Holanovou, ktorej členmi boli: I. tajomník ZDU K. Pfütznener, tajomník ZDU H. R. John, pracovníčka MK — oddelenie pre socialistické štáty — Hunoldtová, intendantka divadla v Cottbuse U. Fröhlichová, dramatik Rudolf Strahl a novinári Monewitz a Krebs, zúčastnila v KDN skúšky F. Schillera: Mária Stuartová. Po prijatí u predsedu MsNV v Nitre inž. P. Domastu si prezreli Vlastivedné múzeum a zúčastnili sa slávnostnej večere usporiadanej na ich počesť.

x x x

1. apríla 1978 sa v budove MOD v Komárne uskutočnilo slávnostné stretnutie umeleckých pracovníkov

profesionálnych divadiel Zs. kraja (KDN, MOD, DPDM, BDN) ktoré zorganizovala Zs. krajská pobočka ZSDU pri príležitosti Medzinárodného dňa divadla v spolupráci so Zs. krajským výborom odborového zväzu pracovníkov umenia, kultúry a spoločenských organizácií. Na aktíve sa zúčastnili: vedúci Ideologického oddelenia Zs. KV KSS Dušan Lenár, pracovník Zs. KV KSS František Škreko, predseda ZSDU národný umelec Viliam Záborský, pracovník ÚV OZ v Prahe Miloš Jandák, predseda KVOZ Attila Tölgyesi, vedúci tajomník ZSDU Ján Slivko a predstavitelia okresných straníckych a štátnych orgánov na čele s tajomníkom OV KSS v Komárne Imrichom Szabóom. Slávnostný prejav predniesol národný umelec Viliam Záborský. Súčasťou aktívu bola beseda o poznatkoch a skúsenostiach delegátov ZSDU o vývoji divadelného umenia v iných štátoch.

x x x

Dlhoročná spolupráca medzi KDN a Slováckym divadlom v Uherskom Hradišti nadobúda čoraz výraznejšiu náplň. Na svojej poslednej schôdzi — 10. IV. 1978 v Nitre — vedenie oboch divadiel sa dohodli, že okrem výmeny súborov, režisérov a výtvarníkov usporiadajú z času na čas malé prehliadky národnej dramatickej tvorby v Nitre a v Uherskom Hradišti. Okrem toho naštudujú rovnakú hru v oboch divadlách, v ktorej budú hostovať naši a hradištskí herci. Takáto forma spolupráce je v skutočnosti uvádzaním do praxe uznesenia ZČSDU o prehlbovaní vzťahov medzi českými a slovenskými divadelníkmi.

Program Krajského divadla v Nitre ku komédii Marivauxa HRA LÁSKY a NÁHODY č. 3 — 1978. Zodpovedný redaktor zsl. um. Viliam Polónyi, Program rediguje Ján Laca. Fotografie Pavol Dřížhal. Povolené prípisom PK, číslo HS 10778/53. Vytlačili Nitrianske tlačiarne n. p., Nitra.

Cena Kčs 2.—

